
В. МІЛАШ,

*доцент кафедри господарського права
Національного університету «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»,
доктор юридичних наук*

УДК 346.3(477)

Правове регулювання договірних відносин із надання послуг за сучасних ринкових умов

Статтю присвячено аналізу доктринальних підходів щодо розуміння послуги як об'єкта договірних відносин, її правовим особливостям, тенденціям розвитку сфери послуг у цілому. В статті піднято та проаналізовано проблемні аспекти правового регулювання договірних відносин з надання послуг.

Ключові слова: послуга, предмет договору про надання послуг, результативність послуги, якість послуги, належне виконання зобов'язань з надання послуг.

За умов глобалізації світової економіки, глибоких соціально-економічних трансформацій сфера послуг набуває найдинамічнішого розвитку, а від її належного правового забезпечення залежать зростання національної економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках послуг. Утім чинні законодавчі акти, які встановлюють загальні положення щодо зобов'язання, договору про надання послуг та договорів про надання окремих видів послуг, не завжди складаються в чітку та послідовну систему регулювання, чим породжують численні колізії та є причи-

ною формування неоднозначної практики вирішення спорів, що виникають із приводу належного виконання договірних зобов'язань із надання послуг.

На доктринальному рівні науковому аналізу піддавалися найрізноманітніші аспекти правового регулювання договірних відносин із надання послуг, окремі з яких до сьогодні залишаються дискусійними. Серед науковців, які досліджували означену проблематику, варто назвати: М. М. Брагінського, В. В. Вітрянського, В. В. Луця, А. А. Мірозян, В. В. Рєзнікову, Д. І. Степанова, Л. В. Саннікову, Н. В. Федорченко та ін.

У межах суспільного виробництва надаються споживчі та виробничі послуги, а природа окремих видів послуг є варіативною залежно від характеру потреб, що ними задовольняється. Слід відзначити, що ще за радянських часів у правовій доктрині почала формуватися концепція договору на обслуговування громадян як самостійного типу цивільно-правового договору, яка згодом так і не набула законодавчої формалізації. Указана концепція ґрунтувалася на виокремленні в межах сфери послуг підсфери обслуговування громадян, де відбувається задоволення їх особистих потреб шляхом отримання ними побутових, медичних, освітніх, житлово-комунальних, туристичних послуг, послуг громадського харчування, готельного обслуговування тощо.

Згідно із ч. 3 ст. 175 ГК України, зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – громадянами, не є господарськими і регулюються іншими актами законодавства [1, ст. 144]. У свою чергу, ч. 1 ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. [2, ст. 422] зараховує до *договорів споживання договори щодо придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності*.

Специфіка договору про надання споживчих послуг¹ зумовлюється їх

¹ Поняття послуги споживчого характеру містить Закон України «Про захист прав споживачів», який визначає послугу як діяльність виконавця з надання (передання) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб.

суб'єктивним складом та трансформуються, по-перше, у наділенні споживача широким спектром споживчих прав, передбачених ч. 3 ст. 10 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. (у редакції Закону України від 1 грудня 2005 р.) [3, ст. 84]. По-друге, специфіка договору про надання споживчих послуг об'єктивується в наділенні вказаного договору природою договору приєднання. Крім того, *договір про надання споживчих послуг у більшості випадків поєднує ознаки й договору приєднання, і публічного договору* (тобто є публічним договором приєднання), відповідно споживач (замовник) одночасно володіє правами, наданими в межах правових режимів публічного договору та договору приєднання. І тільки у випадку передання споживачем до суду розбіжностей, що виникли під час укладення публічного договору приєднання, останній повністю втрачає властивості договору приєднання (уважається, що споживач через суд бере участь у визначенні договірних умов) [4, с. 181–182]. Нарешті, споживчі послуги, на відміну від господарських (ділових) послуг, не залучаються до міжнародного обігу (міжнародної торгівлі послугами), тому більшість міжнародних договорів (конвенцій) прямо виключають їх зі сфери своєї дії (Конвенція ООН «Про міжнародний фінансовий факторинг» 1988 р., Конвенція ООН «Про міжнародний фінансовий лізинг» 1988 р. та ін.).

Виходячи зі змісту ч. 3 ст. 175 ГК України, *послуга є об'єктом господарсько-правового регулювання за умови, що її надання здійснюється в межах господарської діяльності послугодавця,*

а її замовником є учасник господарського обороту, який шляхом її отримання задовольняє господарські потреби.

Залежно від зв'язку зі сферою матеріального виробництва виокремлюють: послуги, що сприяють виробництву товарів; послуги із забезпечення належного технічного рівня виробництва; послуги посередників, організацій транспорту і зв'язку, що сприяють поставці й збуту товарів; фінансові послуги тощо [5, с. 172].

Послуги, спрямовані на задоволення господарських потреб (як власних, так й інших учасників господарського обороту), *надаються в межах господарсько-правових режимів* (комерційне представництво, фінансовий лізинг, транспортне експедирування, маркетинг, консалтинг та ін.), *а правовий режим надання окремих видів послуг залежить від характеру потреб, які задовольняються ними* (банківські, страхові, інвестиційні, транспортні послуги тощо).

На теоретичному рівні серед правових ознак послуги, що надається в межах суспільного виробництва, відзначають такі: її надання є частиною господарської діяльності виконавця; її невіддільність від «джерела» (особи, яка її надає); набуття в межах суспільного виробництва товарної форми (мінової та споживчої вартості); відсутність уречевленого (упредметненого) результату (невідчутність); нерозривність виробництва і споживання, тобто збіг процесу надання виконавцем послуги й моменту її прийняття замовником [6, с. 10]; нездатність до зберігання [7, с. 184] та неможливість її подальшого обігу; диференційованість якості послуги [8, с. 18] та ін.

Більшість дослідників відмежування послуг від робіт здійснює за юридичними наслідками дій, що становлять їх зміст (наявністю чи відсутністю уречевленого результату). Указаний погляд втілено в ЦК України, про що свідчить аналіз змісту ст. 901 ЦК України, у якій основний акцент зроблено *на збігові моментів надання послуги та її споживання*, що можливо тільки щодо результатів діяльності, які не набувають речової форми. Натомість результати господарської діяльності, що набувають речової форми (у вигляді майна, створеного в процесі такої діяльності, або у відновленні чи покращенні споживчих характеристик уже наявного майна шляхом змінення його стану – ремонт, реконструкція тощо), можуть споживатися протягом тривалого часу.

Про визнання послуги як самостійного об'єкта, з приводу якого учасники господарського обороту вступають у господарсько-договірні зв'язки, свідчить законодавче визнання (ст. 6 ГК України) однією з основних засад господарювання вільного руху капіталів, товарів і *послуг* на території України.

З економічного погляду господарська послуга є благом, яке становить діалектичну єдність господарської діяльності, пов'язаної з наданням відповідних видів послуг, і результату, що досягається в процесі такої діяльності. Із правових підходів *господарська послуга одночасно є господарською операцією (сукупністю послідовних дій, які фактично становлять її зміст) та об'єктом, з приводу якого учасники господарських відносин взаємодіють як продавці (виконавці послуг) та покупці (замовники послуг).*

Замовник (покупець) господарської послуги має за мету одержання потрібного для нього результату, заради якого він вступає у відповідні договірні відносини. Щодо кваліфікації такого результату в доктрині існує два протилежних погляди. За одним із них, предметом договору на надання послуг є сама послуга, але не як діяльність, а як результат, засобом досягнення якого виступає ця діяльність. За іншим поглядом, інтерес одержувача послуги завжди задовольняється безпосередньою поведінкою її виконавця, а основною характеристикою послуг є негарантованість її результату. Але слід відрізнити *результативність самої послуги* як показник її якості від *потрібного замовникові кінцевого результату, досягнення якого послуга тільки сприяє*. Наприклад, для підвищення власних конкурентних позицій на відповідному товарному ринку, популяризації товарів у колі споживачів та збільшення обсягу їх продажу виробник зазначених товарів може вступати в господарсько-договірні зв'язки з приводу отримання рекламних, консалтингових, маркетингових послуг тощо. Однак отримання потрібного замовникові вищевказаних послуг результату залежить не тільки від належного виконання дій, що становлять їх зміст, а й перебуває в прямому зв'язку з цілою низкою чинників, незалежних від дій їх виконавців (реальною якістю товарів, загальним рівнем попиту та пропозиції на такі товари, загальним рівнем доходів тих категорій суб'єктів, на який цей товар розраховано, тощо).

Вимоги до якості послуг установлені національними стандартами, доку-

ментами міжнародних, зокрема професійних, організацій, правилами, розробленими національними саморегулювними організаціями та професійними асоціаціями, а також сформульовано в рамках систем якості, що діють у межах підприємства, яке надає послуги.

Усесвітньою федерацією національних організацій зі стандартизації є Міжнародна Організація зі Стандартизації (ISO), у складі якої Україну в ISO представляє Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Під егідою ISO підготовлений Міжнародний стандарт ISO 9004-2-91 «Адміністративне управління якістю та системи управління якістю», покликаний стимулювати організації більш ефективно здійснювати керівництво аспектами їх діяльності з надання послуг. Указаний документ визначає якість послуги як сукупність її властивостей і характеристик, що забезпечує задоволення зумовлених і передбачуваних потреб замовника. Згідно з п. 5.4.1 Стандарту ISO 9004-2-91, сервісна організація (організація, що надає послуги) повинна розробити, документально оформити, упровадити та підтримувати систему якості як засіб реалізації внутрішньофірмової політики у сфері якості послуг.

У сфері підвищення рівня якості надання певних видів послуг активно працюють професійні асоціації, саморегулювні організації, що максимально повною мірою дозволяє врахувати специфіку певного виду діяльності, у межах якого надаються послуги. Так, для сприяння підвищенню рівня маркетингових послуг в Україні та захисту суб'єктів ринку від некваліфікованого маркетин-

гового обслуговування, Українською асоціацією маркетингу (УАМ) на основі чинних міжнародних стандартів розроблено стандарти якості маркетингових досліджень УАМ 91.12.0-2108654-001-2002.

Сьогодні функціонує низка міжнародних організацій, основним завданням яких є узагальнення сформульованих на звичаєвому рівні основних правил і вимог до проведення діяльності з надання різних видів послуг, а також гармонізація відповідних вимог, розроблених національними асоціаціями, саморегульованими організаціями.

Прикладом стандарту професійної діяльності, визнаним у міжнародному професійному середовищі, є *система стандартів діяльності актуаріїв*, підготовлена Радою з актуарних стандартів (ASB), що функціонує під егідою Американської академії актуаріїв. Відповідно до Кваліфікаційних вимог до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками, затверджених Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 8 лютого 2005 р. № 3519 для одержання свідоцтва на право займатися актуарними розрахунками та їх посвідчувати необхідно скласти відповідні іспити за однією з міжнародних систем підготовки актуаріїв, зокрема британського Інституту та факультету актуаріїв або американського Товариства актуаріїв [9, ст. 465].

Належний рівень результативності аудиторських послуг дозволяє забезпечити дотримання їх виконавцями аудиторських стандартів. Рішенням Аудиторської палати від 30 листопада 2006 р. встановлено обов'язкове застосування суб'єктами аудиторської

діяльності *Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг* (далі – Міжнародних стандартів аудиту) як національних стандартів, починаючи з 1 січня 2007 р. Міжнародні стандарти аудиту розроблено Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості з метою уніфікації підходу щодо проведення високоякісного аудиту в усьому світі, сприяння розвитку аудиту в країнах, де рівень професіоналізму нижче загальносвітового [10].

Крім того, слід зазначити, що *господарська послуга завжди є похідною від господарсько-виробничих зобов'язань з її надання*, отже, *ефект результативності послуги виникає в момент її завершення за умови дотримання під час її надання не тільки вимог щодо її якісних характеристик, а й загальних умов (принципів) виконання зобов'язань* як таких (їх виконання відповідно до вимог чинного законодавства та умов договору, який є підставою їх виникнення, належними сторонами в установленій термін тощо).

Згідно зі ст. 193 ГК України, до виконання господарських договорів застосовують відповідні положення ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України. Згідно з ч. 3 ст. 180 ГК України під час укладання господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору.

У частині 4 ст. 180 ГК України розвинуто положення про предмет договору як про об'єкт права, щодо якого сторони вступають у договірні відносини. ГК України не надає самого визначення

предмета господарського договору, а узагальнювальною назвою «умови про предмет договору» охоплює найменування (номенклатуру, асортимент) і кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до її якості. Проте природа послуги як об'єкта господарських прав об'єктивно унеможливує застосування до неї кількісних параметрів, а її *якісні характеристики є симбіозом низки показників: дотримання послідовності дій, що становлять її зміст та виконання всіх необхідних вимог щодо їх здійснення; дотримання правил експлуатації та вимог щодо якості обладнання, інших матеріальних об'єктів, які залучаються під час надання послуги (наприклад, дотримання вимог технічних регламентів, установлених щодо окремих складів зберігання, чи правил перевезення, установлених для конкретного виду транспорту та/або конкретного виду вантажу та ін.); рівень кваліфікації (професійність, компетентність) виконавця послуги.*

Згідно зі ст. 905 ЦК України, строк договору про надання послуг установлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншим нормативно-правовим актом [11, ст. 356]. При цьому сторони договору можуть визначити, що договір діє до припинення прав та обов'язків, які виникли з нього, або до настання певної події. Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений указівкою на подію, що неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події. Згідно з ч. 2 ст. 530 ЦК України, якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має

право вимагати його виконання в будь-який час. У пункті 32 Інформаційного листа ВГСУ від 7 квітня 2008 р. звернено увагу на те, що відсутність у господарському договорі строку дії не створює підстави вважати його неукладеним, якщо наявні у справі докази не свідчать про те, що справжня воля сторін полягала в намірі досягнути згоди про строк дії договору в майбутньому.

Важливими умовами належного виконання зобов'язання є те, що як боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок *особисто*, так і кредитор – *особисто* прийняти надане виконання, якщо інше не встановлено договором або законом, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. Згідно зі ст. 902 ЦК України *виконавець повинен надати послугу особисто*, що зумовлено об'єктивним взаємозв'язком процесу надання послуги з кваліфікацією (професійністю) її виконавця та одночасним впливом цих чинників на формування якісних характеристик послуги. За частиною 2 цієї ж статті *у випадках, установлених договором, виконавець має право покласти виконання послуги на іншу особу*, при цьому залишаючись відповідальним у повному обсязі перед замовником за порушення договору. *При вирішенні питання про можливість виконання зобов'язань з надання послуги третьою особою вищезазначені нормативні положення є спеціальними щодо положень, які визначають загальні умови виконання зобов'язань.* Йдеться про ч. 1 ст. 528 ЦК України, за якою виконання обов'язку може бути покладено боржником на іншу особу, якщо з умов договору, вимог ЦК України, інших ак-

тів законодавства або суті зобов'язання не впливає обов'язок боржника виконати зобов'язання особисто. У цьому разі кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою. Утім у низці випадків чинне законодавство безпосередньо встановлює можливість *покладення виконання послуги на іншу особу* за наявності певних обставин (ч. 2 ст. 943 ЦК України, ч. 1 ст. 1005 ЦК України, ст. 1041 ЦК України тощо). Таким чином, слушною вбачається пропозиція про необхідність внесення доповнень до ч. 2 ст. 902 ЦК України щодо права виконавця на покладення виконання договору про надання послуг на іншу особу як у випадках, встановлених договором, так і законом [12, с. 27].

За загальним правилом не вважається проведеним належним чином виконання зобов'язання частинами та дострокове виконання. Управнена сторона має право не приймати виконання зобов'язання частинами або дострокове виконання зобов'язання, якщо інше не передбачено або чинними нормативно-правовими актами, або договором, або не впливає зі змісту зобов'язання. Проте *послуга є неподільним об'єктом, що свідчить про неможливість виконання зобов'язань з її надання частинами* та дію вищевказаного правила тільки в частині дострокового виконання зобов'язання за умови чіткого визначення у законі та/або договорі граничного терміну надання відповідної послуги.

Згідно зі ст. 198 ГК України, грошові зобов'язання учасників господарських відносин повинні бути виражені й підлягають оплаті у гривнях. Ця стаття передбачає можливість вираження

грошових зобов'язань в іноземній валюті лише у випадках, якщо суб'єкти господарювання мають право проводити розрахунки між собою в іноземній валюті відповідно до законодавства. Однак чинне законодавство не містить заборони на встановлення в договорі еквіваленту національної валюти (прив'язування національної валюти до еквіваленту у вигляді іноземної валюти визначає тільки кінцеву суму, що буде підлягати сплаті за поставлені товари, надані послуги, виконані роботи). Відповідно до ч. 2 ст. 524 ЦК України сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті. Якщо в зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, то згідно з ч. 2 ст. 533 ЦК сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом. Отже, сторони договірної зобов'язання з надання господарської послуги можуть включати до договору валютне застереження, за яким сума платежу в національній валюті (гривнях) буде перераховуватися відповідно до змінювання курсу покупки чи продажу іноземної валюти (середньозваженого курсу декількох іноземних валют одночасно), якщо інше не передбачено чинним законодавством.

Відповідно до ст. 907 ЦК договір про надання послуг може бути розірваний, зокрема, шляхом односторонньої відмови від договору в порядку та на підставах, установлених ЦК, іншим законом або за домовленістю сторін. Чинне законодавство (ст. 10 Закону України

«Про захист прав споживачів») установлює загальні підстави для розірвання в односторонньому порядку договорів про надання споживчих послуг. Так, якщо виконавець своєчасно не розпочав виконання зобов'язань за договором або виконує їх так повільно, що надати послугу у визначений термін стає неможливим, споживач має право відмовитися від договору про надання послуг і вимагати відшкодування збитків. Якщо значну частину обсягу послуги (понад 70 % загального обсягу) уже було виконано, споживач має право розірвати договір лише стосовно частини послуги, що залишилася. Якщо під час надання послуг стане очевидним, що їх не буде виконано з вини виконавця згідно з умовами договору, споживач має право призначити виконавцеві відповідний строк для усунення недоліків, а в разі невиконання цієї вимоги у визначений термін – розірвати договір і вимагати відшкодування збитків або доручити виправлення недоліків третій особі за рахунок виконавця.

Щодо господарських послуг діють нормативні вимоги, установлені ГК України. Так, згідно зі ст. 188 ГК України, *зміна та розірвання договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом* (наприклад, лізингоодержувач за наявності передбачених у Законі України «Про фінансовий лізинг» підстав може відмовитися в односторонньому порядку від виконання своїх договірних зобов'язань) *або договором* (за відсутності в законі прямої вказівки про неможливість одностороннього розірвання певного договору). Крім того, у разі порушення зобов'язання однією зі сто-

рін господарського договору, зокрема про надання послуг, інша сторона, якщо це передбачено у договорі, може застосувати щодо порушника оперативного господарську санкцію у вигляді тимчасової односторонньої відмови від виконання зобов'язання (до моменту усунення порушення іншою стороною).

Слід відзначити, що всі договори, предметом яких є послуги, що надаються в межах суспільного виробництва, вітчизняне законодавство поєднало в єдиний договірний тип, який репрезентовано однією базовою договірною моделлю. Так, згідно зі ст. 901 ЦК України, за договором про надання послуг, одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням іншої (замовника) надати послугу, яка споживається у процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Але за умов великої різноманітності послуг, поглиблення їх диверсифікації нормативне закріплення єдиної базової моделі договору про надання послуг і спільних правил щодо укладання та виконання таких договорів не є вдалим з погляду її практичного застосування.

Серед загальних критеріїв, що спричиняють потребу спеціалізації правового регулювання господарських відносин, ст. 258 ГК України визначає економічну форму результату господарської діяльності (якою може бути той чи інший вид послуги) та особливості суб'єктів, між якими виникають господарські відносини. Це означає, що *законодавче регулювання сфери послуг повинно бути спрямовано на формуван-*

ня найбільш оптимальних правових режимів надання різних видів послуг з урахуванням специфіки галузевих ринків та/або видів діяльності, у межах яких вони надаються, їх внутрішнього змісту й напрямків розвитку сфери послуг як такої.

Еволюційним процесом розвитку господарсько-договірного регулювання сфери послуг є поява договірних конструкцій, які поєднують елементи різних послуг (комплексні договори) або інтегрують елементи договору про надання послуг з елементами договорів інших типів (змішані договори). До названих договірних конструкцій застосовують у відповідних частинах правила про договори, елементи яких вони поєднують.

Комплексні й змішані договори створюють можливість найбільш ефективної та повномасштабної реалізації потреб учасників господарського обороту. Наприклад, договір про надання маркетингових послуг, окрім надання самих маркетингових послуг, може передбачати здійснення заходів *трейд-маркетингу*, спрямованих на реалізацію маркетингової стратегії (рекламування в будь-яких формах товару (роботи, послуги); заходи стимулювання збуту; адресну роботу з постійними та потенційними покупцями, дистриб'юторами, суб'єктами, що займаються роздрібною торгівлею; координовані зусилля з організації прес-конференцій, брифінгів, заяв і публікацій у засобах масової інформації [13, с. 215]; продаж товарів через Інтернет, публікацію в мережі прес-релізів, вивчення конкурентів шляхом відвідування їх серверів, зокрема здобуття інформації про зв'язки

з їхніми партнерами; використання маркетингових технік із метою нарощування цінності бранда через змінювання й коригування його раціональних або емоційних характеристик у застосуванні до продукту, продуктової лінійки або бранда в цілому; бенчмаркінг (системний аналіз успішного досвіду функціонування інших суб'єктів на певних ринкових сегментах з метою його використання для підвищення ефективності власного виробництва й оптимізації бізнес-процесів); пошук партнерів; інженерний консалтинг; екологічний консалтинг; юридичний консалтинг тощо).

Так само поєднання інжинірингових послуг (у чистому вигляді) з елементами будівельного підряду та постачання (обладнання, матеріалів, необхідних для будівництва нового об'єкта) опосередковується змішаним договором комплексного інжинірингу, предметом якого охоплено інтелектуальні послуги щодо проектування об'єктів і розроблення планів будівництва, трансферу технологій, необхідних для будівництва промислових об'єктів та їх експлуатації, постачання обладнання, техніки, монтажу установок, інших необхідних інженерних робіт, а також підготовку кваліфікованого персоналу. Крім того, у межах комплексного інжинірингу можуть надаватися спеціальні послуги, зумовлені проблемами створення конкретного об'єкта (проведення економічних досліджень ринку, надання юридичних послуг тощо).

Від комплексних і змішаних договорів, поява яких викликана складним характером господарського обороту, слід відрізняти випадки включення в договірні конструкції елементів окре-

мих послуг, які мають допоміжний характер щодо основного змісту договору. Такі послуги можуть надаватися за договорами різних договірних типів із метою задоволення додаткових (супутніх) потреб управненої сторони. Наприклад, предметом договору комерційної концесії, окрім передання в користування майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, як правило, охоплено послуги щодо впровадження та правильного й ефективного використання інтелектуальної власності правоволодільця в підприємницькій діяльності користувача, а також заходи контролю правоволодільця за діяльністю останнього.

Підсумовуючи усе вищенаведене, слід зазначити, що сьогодні *розвиток сфери послуг відбувається за декількома напрямками*: глобалізація сфери послуг і лібералізація світової торгівлі послугами; підвищення ролі послуг у національній економіці й підвищення темпів зростання внутрішньої та зовнішньої торгівлі ними; значне розширення номенклатури послуг за рахунок

виникнення нових послуг та активного уособлення й виділення в самостійній галузі послуг, які раніше мали внутрішньофірмовий допоміжний характер (маркетингові, рекламні, аудиторські, бухгалтерські послуги, інжиніринг та ін.); збільшення у межах третинного сектору економіки частки інформаційних послуг; організація інтегрованих компаній, які надають споживачеві «пакет» послуг [14, с. 8, 9]; перехід від традиційного способу надання послуг до більш складних форм співпраці в межах господарського обороту; підвищення наукомісткості сфери послуг; посилення конкурентної боротьби, індивідуалізація попиту замовників (споживачів) послуг і, як наслідок, підвищення вимог щодо їх якості та ін.

Отже, масштабність і функціональна різноманітність послуг, сучасні тенденції розвитку сфери послуг в цілому актуалізують необхідність чіткого окреслення меж галузевого правового регулювання договірних відносин із надання послуг та посилюють потребу його вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. (у ред. Закону від 1 грудня 2005 р.) // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 7. – Ст. 84.
4. Груздев В. В. Возникновение договорного обязательства по российскому гражданскому праву : монография / В. В. Груздев. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 272 с.
5. Телестакова А. А. Окремі питання визначення критеріїв класифікації договорів про надання послуг / А. А. Телестакова // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2011. – № 1. – С. 172–175.
6. Санникова Л. В. Услуги в гражданском праве России / Л. В. Санникова. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 160 с.
7. Степанов Д. И. Услуги как объект гражданских прав : монография / Д. И. Степанов. – М. : Статут, 2005. – 349 с.
8. Гриняк А. А. Особливості розмежування договорів підряду та договорів із надання послуг / А. А. Гриняк // Підприємство, госп-во і право. – 2012. – № 4. – С. 18–20.

9. Про затвердження кваліфікаційних вимог до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 8 лютого 2005 р. № 3519 // Офіц. вісник України. – 2005 р. – № 8. – Ст. 465. – С. 362.
10. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
12. Михалюк О. Правова природа виконання зобов'язання третьою особою у договорах про надання послуг / О. Михалюк // Підприємництво, госп-во і право. – 2012. – № 4. – С. 24–27.
13. Измайлова Е. В. Правовое регулирование маркетинговых операций / Е. В. Измайлова // Коммерческое право: актуальные проблемы и перспективы развития : сб. ст. / сост. Е. А. Абросимова, С. Ю. Филиппова. – М. : Статут, 2011. – С. 213–228.
14. Дюмулен И. И. Международная торговля услугами / И. И. Дюмулен. – М. : Экономика, 2003. – 313 с.

Стаття надійшла до редколегії 04.06.2013.

Милаш В. Правовое регулирование договорных отношений по предоставлению услуг в современных рыночных условиях

Стаття посвящена анализу доктринальных подходов к пониманию услуги как объекта договорных отношений, ее правовых особенностей, тенденций развития сферы услуг в целом. В статье подняты и проанализированы проблемные аспекты правового регулирования договорных отношений по предоставлению услуг.

Ключевые слова: услуга, предмет договора на предоставление услуг, результативность услуги, качество услуги, надлежащее выполнение обязательств по предоставлению услуг.

Milash V. The legal regulation of contractual arrangements for the provision of services in the current market conditions

The article is devoted to the analysis of doctrinal approaches to the understanding of services as an object of contractual relations, its legal characteristics and trends in the development of the service industry as a whole. The problem aspects of the legal regulation of contractual relationship for the provision of services are also analyzed in the article.

Keywords: service, subject of a contract for services, the effectiveness of services, quality of service, the proper fulfillment of the obligations to provide services.